

F R E D N I N G S V Æ R D I E R

ØSTERLARS PRÆSTEGÅRD

BORNHOLMS KOMMUNE

Besigtigelsesdato:	19.10.2018
Besigtiget af:	Vera Noldus
Journalnummer:	18/08134
Kommune:	Bornholm Kommune
Adresse:	Gudhjemvej 28-30, 3760 Gudhjem
Betegnelse:	Østerlars Præstegård
Fredningsår:	1990
Omfang:	<i>Det stråttækte trelængede bindingsværksgårdanlæg (1836), den brolagte gårdsplads med pumpebrønd og de to kastanietræer.</i>

I fredningsbeskrivelsen er der ikke taget stilling til lovligheden af bygningsarbejder foretaget i ejendommen.

KULTURHISTORISK VÆRDI

Den kulturhistoriske værdi ved Østerlars Præstegård knytter sig til den intakte relation til den ikoniske Østerlars Kirke, som er en af Bornholms fire rundkirker, samt til gårdens imponerende størrelse, der gør den til en fornem repræsentant for præstegårdsbyggeriet. Endvidere fortæller gårdens størrelse om præsteembedets tidligere sociale og økonomiske status i lokalsamfundet, og den bevarede nordlige avslænge og vestlængen med vognportslåger tillige om præstestandens historiske bibeskæftigelse som landmænd med jordtilliggender.

I det ydre fremtræder præstegårdens historiske funktioner intakte, idet længernes hierarkiske udtryk er bevaret. Stuehuset signalerer tydeligt beboelse grundet bygningens længde og rige bindingsværk, og hertil kommer de mange ældre og traditionelt udførte torammede opsprossede vinduer, fine fyldingsdøre med indfatninger samt de fem skorstenspiber i tagrygningen. Endvidere er de tre indgange et karakteristisk træk for en præstegårds stuehus, da dette traditionelt set altid har haft både en privat funktion som bolig og en offentlig funktion med konfirmandstue og præstens kontor. Terrassen på sydsiden er af nyere dato, men placeringen er historisk, for det fremgår af fotos fra omkring 1900, at der allerede dengang var en terrasse.

Staldlængen i nord er karakteriseret af den brede portgennemkørsel med tofløjet revleport og de mere lukkede facader med små vinduer og simple revledøre, som tydeligt aftegner deres sekundære funktion. Vestlængen, der står vinkelret på staldlængen, blev opført i 1917 som vognport og lade og er senere blevet indrettet til beboelse, som de to

skorstenspiber vidner om. En del af vognporten er bevaret som garage. De tofløjede revleporte vidner om bygningens oprindelige hovedfunktion som vognport. Der har tidligere været en fjerde fritliggende længe, mod øst, der blev revet ned i 1925. Den brolagte gårdsplads er i dag lukket af en hvidkalket, teglafdækket mur med jernstakitlåger i.

Endvidere knytter den kulturhistoriske værdi sig til den egns karakteristiske bindingsværkskonstruktion, der på Bornholm er kendetegnet ved at der ikke anvendes skråstivere. Dertil kommer konstruktionen med gennemstukne bjælketape med to udvendige tværnagler og anvendelsen af den for Bornholm traditionelle farvesammensætning med tavl i rødokker og opstreget bindingsværk i sort. Endelig ligger der også kulturhistorisk værdi i de kvartvalmede stråtage med vandret afskåret tagskæg, som er karakteristisk for Bornholm.

I stuehusets indre knytter den kulturhistoriske værdi sig til den i store træk bevarede ældre planløsning med en stort set ubrudt, langsgående hovedskillevæg med gennemgangsrum på hver side af denne. Hertil kommer de ældre bygningsdele og -detaljer, der er med til at bevidne bygningens alder. Dette gælder de nyere, men traditionelle bræddegulve, de pudsede vægge og lofter samt lofterne med synligt bjælkelag, de enkelte, bevarede fyldingsdøre med indstukne hængsler og profilerede gerichter samt vinduernes anverfere og stormkroge.

I staldlængens indre knytter den kulturhistoriske værdi sig til den bevarede ældre planløsning og de bevarede og ældre dele af staldinventaret som pigstensgulv, båse og synlig tagkonstruktion.

— ARKITEKTONISK VÆRDI

Den arkitektoniske værdi for Østerlars Præstegård knytter sig til det samlede anlæg, hvor længernes imponerende omfang og længde fremhæves af det rige og taktfaste bindingsværk samt tagflader, der kun bliver brudt af små stråtagskviste. Det indbyrdes bygningshierarki er tydeligt i længernes facader, hvormed Østerlars Præstegård fremtræder som en gedigen, karakterfuld helhed, hvor de dekorative detaljer begrænser sig til stuehusets ældre eller traditionelt udførte hoveddøre med fyldinger, overvindue og dekorativt udførte overstykker, som fremhæver hovedindgangen.

Ligeledes har farvesætningen i sort og rødokker med hoveddøre i spanskgrøn stor arkitektonisk betydning for præstegården, idet der derved skabes markante kontraster i facaderne, som fremhæver takten i bindingsværket.

I det indre knytter den arkitektoniske værdi sig til de bevarede dele af planløsningen i stuehuset samt de nyere bræddegulve, pudsede lofter, lofter med synligt bjælkelag, de få bevarede oprindelige fyldningsdøre med indstukne hængsler og gerichter og vinduernes detaljer. I staldlængen knytter den arkitektoniske værdi sig til den bevarede planløsning med det bevarede inventar og revledørene, der giver længen en enkel og funktionsbestemt fremtræden.

— BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

De bærende fredningsværdier knytter sig til Østerlars Præstegårds samlede anlæg, bestående af de tre længer omkring den brostensbelagte gårdsplads med brønd og de to kastanjetræer samt præstegårdens beliggenhed mellem Østerlars, Østerlars Kirke og det åbne land, som et velbevaret eksempel på en bornholmsk præstegård fra 1800-tallet.

For alle tre længer knytter i det ydre de bærende fredningsværdier sig til den kraftige sortmalede sokkel, bindingsværk med samtlige detaljer, herunder gennemstukne, dobbeltfornaglede bjælkeender, rødokkerkalkede tavler og stråttækt heltag med opskalket tagfod og halmmønning uden kragetræer. Specifikt for stuehuset og den tidligere vognport gælder det, at de har henholdsvis fem og to skorstenspiber i rygningen og halvvalmede gavle. Hertil kommer de ældre og traditionelt udførte vinduer, døre, revleporte-, døre og –luger med samtlige detaljer samt den traditionelle materialeholdning.

I stuehusets indre knytter de bærende fredningsværdier sig til den i store træk bevarede ældre planløsning med en stort set ubrudt, langsgående hovedskillevæg med gennemgangsrum samt til de ældre bygningsdele og -detaljer, herunder de nyerer, men traditionelle bræddegulve, de pudsede vægge og lofter samt lofterne med synligt bjælkelag, de få oprindelige fyldningsdøre med alle detaljer og vinduernes detaljer. Endvidere kommer den traditionelle materialeholdning.

I staldlængens indre ligger de bærende fredningsværdier i den bevarede planløsning med det bevarede inventar, pigstensbelægning og revledørene og den synlige bjælkekonstruktion. Hertil kommer den traditionelle materialeholdning.

På gårdspladsen ligger de bærende fredningsværdier i brolægningens mønsterlægning og kantmarkering, samt i de to store kastanjetræer.